

FINNLAND. AAMU.
FINNLAND. BIBLIOTHEK.
FINNLAND. COOL.
FINNLAND. DRÖM.
FRANKFURT BOOK FAIR.
GUEST OF HONOUR 2014.

Frankfurtin kirjamessut 2014

Avajaispuhe tri Pasi Sahlberg

Alvar Aalto, tunnetuin suomalainen arkkitehti ja muotoilija sanoi viisaasti, että ”meidän tulee tehdä yksinkertaisia, hyviä, pelkistettyjä asioita, jotka ovat sopusoinnussa ihmisen kanssa ja sopivat tavallisille ihmisille”. Samalla tavalla voi sanoa, että suomalaiset opettajat suosivat tavallista, luotettavaa ja rauhallista opettamista elokuvista tuttujen sankariopettajien ihmetekojen sijaan. Jos joku kuvittelee löytävänsä Suomen kouluista sankoin joukoin ‘Kuolleiden runoilijoiden seuran’ Robin Williamseja, niin hän tulee pettymään. Suomalaiset eivät ajattele, että muutama superopettaja voi pelastaa heidän lapsensa ja koulunsa. Lapsen kasvattamiseen tarvitaan koko kylä.

Suomalaisen koulun tarinaa on maailmalla kirjoitettu ja kerrottu kohta puolentoista vuosikymmenen ajan. 2000-luvun alun ensimmäiset PISA-tutkimuksen tulokset 15-vuotiaiden kouluosaamisesta nostivat Suomen kertaheitolla koulumaailman periferiasta parrasvaloihin. Tämä tuli suomalaisille ja kaikille muillekin suurena yllätyksenä. Samaan aikaan Ruotsissa, Norjassa, Ranskassa ja erityisesti täällä Saksassa puhuttiin PISA-shokista odotettua

heikommin menneen kansainvälisen menestyksen takia. Tästä alkoi myös ennennäkemätön PISA-turismi hyvän koulutuksen salaisuuden löytämiseksi. Vuosien aikana Suomi on saanut isännöidä näistä vieraista suurempaa joukkoa kuin kukaan toinen maa.

Joillekin näistä vieraista Suomen koulu on utopia, satumaa, missä opettaja on nuorten ihanneammatti, missä vanhemmat luottavat koulujen taitoon kasvattaa lapsista hyviä ihmisiä, ja jossa poliittiset päättäjät ovat yhtä mieltä koulutuksen muutoksen suunnasta.

Toisille vieraista suomalainen koulu on muiden maiden koulujen joukossa kuin vastavirtaan uiva kummajainen tai elokuvan nuori kapinallinen. Varsinainen opintie alkaa vasta seitsemän vuoden iässä. Koulupäivät ovat lyhyempiä ja kotiläksyjä vaaditaan vähemmän kuin muualla. Suomalaiset oppilaat eivät kuluta aikaa istumalla erilaisissa testeissä ja kokeissa – ainoa kaikille yhteinen saman mittatikun mukainen koe on lukion lopussa odottava ylioppilastutkinto.

Mikä sitten on tämän maailmalla kerrotun suomalaisen koulun tarinan punainen lanka? Miksi oppilaat Suomessa menestyvät useimpien muiden maiden ikäisiään paremmin koulussa? Tätä kysymystä on tarkasteltu useissa kirjoissa ja kirjoituksissa eri puolilla maailmaa. Omassa tarinassani on kolme tätä koskevaa teemaa.

Ensimmäinen teema kuvaa sitä, miten Suomessa on määrätietoisesti vuosien kuluessa rakennettu tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen nojaava kaikille lapsille hyvä koulujärjestelmä. Tämä tarkoittaa sitä, että kouluja rahoitetaan oppilaiden tarpeiden mukaan, jokaisella lapsilla on oikeus varhaiskasvatukseen ja turvalliseen kouluun, kaikissa kouluissa huolehditaan

oppilaiden terveydestä ja hyvinvoinnista, ja opetussuunnitelma korostaa yksilön kokonaisvaltaista kasvua ja oppimista.

Toinen teema kertoo siitä, miten Suomen kouluissa opettajilla on aikaa yhteistyöhön kollegoidensa kanssa koulupäivän aikana enemmän kuin useimmissa muissa maissa. Esimerkiksi tyypillinen lukiossa opettava suomalainen opettaja käyttää opettamiseen aikaa noin puolet siitä, kuinka pitkään hänen amerikkalainen kollegansa opettaa päivittäin. Opettajien keskinäinen yhteistyö koulussa vahvistaa ammatillisia verkostoja ja sosiaalista pääomaa, joiden on monissa tutkimuksissa todettu olevan sidoksissa opettamisen ja oppimisen laadun parantamisen kanssa.

Kolmas teema luonnehtii, miten leikki on keskeisessä asemassa lasten kasvamisessa ja oppimisessa suomalaisessa kasvatusajattelussa. Laki takaa Suomessa sen, että jokaisesta oppitunnista on varattava varttitunti oppilaiden omalle toiminnalle. Useimmissa kouluissa nämä välitunnit kuluvat lasten itse järjestämän leikin parissa. Monissa muissa maissa koulupäivän aikana tapahtuva leikki ja harrastaminen ovat saaneet antaa tilaa lukemisen ja laskemisen opettelulle. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on joka neljäs alakoulu luopunut välitunneista kokonaan, jotta koulupäivä saadaan tehokkaampaan käyttöön.

Suomalainen koulutus ei ole menestynyt maailmalla siksi, että suomalaiset olisivat onnistuneet paremmin parantamaan opetusta ja oppimista kouluissa samoilla menetelmillä kuin muualla. Jotkut ovat aprikoineet, että kenties Suomi pienenä ja yhtenäisenä kansakuntana on helpommin onnistunut saamaan aikaan muutokset, joita muualla on vaikea toteuttaa. Tosi asia on se, että Suomi on rohkeasti kulkenut omaa muutoksen tietään, joka poikkeaa useimpien muiden maiden teistä.

Oman kokemuksen mukaan Suomeen liitetään maailmalla kaksi asiaa: Koulutus ja Nokia. Suomalaisen koulun ja Nokian historiassa on mielenkiintoisia yhtymäkohtia. Molempien alkuvaiheet sijoittuvat 1860-luvun puoliväliin. Kummankin syntyä innoittivat Saksasta löytyneet inspiraatio ja innovaatiot. Nokialle ne keksi insinööri Fredrik Idestam ja koulujärjestelmälle pastori Uno Cygnaeus. Näiden lisäksi molempien nousua maailman huipulle vauhdittivat ennakkoluulottomat kotimaiset ideat ja uudistukset 1970- ja 1980-luvuilla. Tuolloin saivat muotonsa mobiiliteknologiaan keskittynyt Nokia ja kaikille yhteiseen opetukseen perustuva peruskoulu.

Koulutuksen tulevaisuutta työkseen pohtivien on syytä tutkia Nokian tarinaa tarkemmin juuri nyt, kun sen matkapuhelimet on myyty muualle. Yksi syy Nokian tappioon teknologiakilpajuoksussa oli nopea nousu maailman huipulle ja sen mukana tuoma itsetyytyväisyys. Kuluttajien ja kilpailijoiden huomion keskipisteenä oleminen ei ole helppoa. Hyvin toimivaa on vaikea uudistaa, erityisesti Suomessa. Menestyksen huipulla on osattava nähdä seuraava suuri mahdollisuus ja tohdittava myös tarttua siihen vielä silloin, kun tämä päivä on eilistäkin parempi.

Suomalaisia luonnehditaan usein sanoilla sitkeys, kyky ratkaista pirullisia ongelmia sekä maltillinen diplomatia. Nämä ominaisuudet esiintyvät niin suomalaisia kuvaavassa kirjallisuudessa kuin valtionjohdon saavutuksista kertovassa historioissakin. Ihmiskuntaa koskettavien haasteiden ratkaiseminen riippuu siitä, kuinka hyvin onnistumme koulun avulla ohjaamaan jokaisen löytämään oman oppimisen ja intohimon lähteen. ”Viimeisten viidentoista vuoden ajan Suomi on ollut edelläkävijä koulutuksen saralla”, toteaa Sir Ken Robinson kirjani loppusanoissa. Hän jatkaa: ”Muilla on suomalaisten

kokemuksista paljon opittavaa ja tämä tarina jatkuu ja on kaikkea muuta kuin ohi.”